

Renata Matusiak* <https://orcid.org/0000-0001-7035-4443>

Uniwersytet Opolski

e-mail: renatamatusiak@poczta.onet.eu

https://doi.org/10.25312/2083-2923.20/2021_07rm

Edukacja medialna jako forma przekazywania wartości

Streszczenie: W artykule skoncentrowano się na problematyce powiązań edukacji medialnej z aksjologią. Konieczność włączenia wartości w poczet zagadnień związanych z edukacją medialną, wychowaniem skonfrontowano z medialnymi karykaturami wartości, czyli z sytuacjami, w których mamy do czynienia z ośmieszaniem wartości w mediach bądź z szerzeniem ich błędnych, zakłamanych definicji. W kolejnej części pracy ukazano, jak edukacja medialna może stawać się narzędziem do przekazywania wartości uczniom szkół każdego szczebla. Przeanalizowano również zagadnienie osobowości nauczyciela jako jednostki pełniącej funkcję nie tylko pedagoga, ale także edukatora medialnego i edukatora wartości, wskazując na sposoby łączenia i przenikania się tych dziedzin wychowania.

Słowa kluczowe: edukacja medialna, aksjologia, wartości, nauczyciel, hierarchia wartości

Wprowadzenie

Realia, w których żyjemy, wymagają od nas sprawnego poruszania się po świecie mediów. Warunek ten jest spowodowany rozwojem i wszechobecnością stale rozwijających się technologii. W obliczu konieczności realizacji owego wymogu zdobywamy wiedzę oraz umiejętności praktyczne z zakresu funkcjonowania w świecie mediów zarówno w charakterze odbiorców, jak i twórców. Oprócz towarzyszących użytkownikom mediów komplikacji natury mechanicznej napotykamy również przeszkody i problemy, które często są dla nas wręcz niezauważalne. Owymi trudnościami są dylematy etyczne dotyczące funkcjonowania w przestrzeni medialnej. Co istotne, „w radzeniu

* Renata Matusiak (Uniwersytet Opolski) – doktor nauk społecznych w zakresie pedagogiki, adiunkt, pedagog w poradni psychologiczno-pedagogicznej w Tarnobrzegu. Zainteresowania naukowe: profilaktyka społeczna, zachowania ryzykowne, uzależnienia, media w pracy z dziećmi.

sobie z nimi nie zawsze pomocne są przepisy prawa. Wskazują wprawdzie, co jest przestępstwem, a co wykroczeniem. Nie podpowiadają już jednak, co jest naganne, co może zranić innych, co jest słuszne. Poza tym często przepisy nie nadążają za ciągle zmieniającym się światem nowych mediów. Niektóre problemy musimy zatem rozwiązywać, opierając się na własnym namyśle¹. Słowa te skłaniają do refleksji nad obowiązkiem, przed którym stajemy. Wielu z nas dopiero w obliczu zauważalnego zagrożenia dostrzega, że w przestrzeni medialnej oprócz dobrych treści i intencji znajdują się też złe i niewłaściwe, a my jesteśmy zobligowani do ich świadomego identyfikowania. Z pomocą przychodzi nam zazwyczaj przyjęta niegdyś hierarchia wartości, podlegająca wielu transformacjom na każdym etapie życia.

Celem niniejszego artykułu jest zaakcentowanie konieczności przekazywania wartości podczas realizacji edukacji medialnej, gdyż dzieci są dopiero na etapie kształtowania własnych hierarchii, a świat mediów, w którym się rozwijają, winien być źródłem nauki o wartościach, a nie ich zaprzeczeniem. „Dzieciństwo jest najistotniejszym czasem tworzenia się zrębów osobowości dziecka. Proces socjalizacji najmłodszych odbiorców dopiero się u nich rozpoczyna, a treści medialne są jednym z ważniejszych czynników mających wpływ na ich moralny rozwój. Niedojrzałość psychiczna i emocjonalna młodego odbiorcy, brak ugruntowanego systemu wartości oraz charakteryzujący dziecko bezkrytycyzm w odbiorze mediów sprawiają, że dziecko nie umie wybierać, wartościować i odpowiednio oceniać treści przekazywanych przez media². Teza prezentowana przez W. Smyl uświadamia nam, iż wychowanie do wartości nie jest przeżytkiem minionych czasów, stanowi natomiast naturalną i coraz bardziej nagłą potrzebę. Cytowana autorka twierdzi ponadto, że „edukacja medialna realizowana w środowisku szkolnym powinna prowadzić do tego, aby kontakt dzieci z mediami przyczyniał się do pełnego rozwoju ich osobowości³. Harmonijny, rozumiany holistycznie rozwój osobowości człowieka w rzeczy samej nie może zachodzić bez odniesienia do wartości, dzięki którym możemy w pełni budować swoją osobowość na przestrzeni lat.

Wybór tematyki pracy motywowany jest faktem, o którym wspomina B. Siemieniecki, pisząc że „[...] świat mediów pozostawia głęboki ślad w umyśle dziecka. Współczesna generacja wyrasta w środowisku mediów w przeciwieństwie do pokoleń minionych. Ten ślad jest trwały, media bowiem nie tylko przekazują informacje, lecz

¹ *Wartości w mediach*, <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/wartosci-w-mediach> [dostęp: 25.04.2020].

² W. Smyl, *Szkolna edukacja medialna*, [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Media_Kultura_Spoleczenstwo/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)-s95-108/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)-s95-108.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Media_Kultura_Spoleczenstwo/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)-s95-108/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)-s95-108.pdf) [dostęp: 25.11.2020].

³ Tamże.

rodzą emocje, kształtując sferę wyobraźni, budzą pragnienia i marzenia, mieszając hierarchię wartości [...]”⁴.

Edukacja medialna realizowana w postaci ścieżki międzyprzedmiotowej łączy się niemalże z każdym przedmiotem szkolnym, jednakże kwestia wartości często jest w niej pomijana. W niniejszym artykule przybliżono znaczenie wartości w życiu człowieka. Uznano, że edukacja medialna może stanowić znakomite narzędzie przekazywania wartości dzieciom i młodzieży.

Znaczenie wartości w życiu człowieka

Wartość rozumiana potocznie kojarzy nam się z czymś, do czego dążymy, gdyż z założenia jest dobre. A. Ćwikliński w swoich rozważaniach dotyczących funkcjonowania w zmiennej rzeczywistości pisał, że „ważnym elementem adaptacji do zmiennych warunków życia współczesnego człowieka jest potrzeba wartości, celów wychowania i sposobów funkcjonowania ludzi. Człowiek żyje w świecie, w którym są różne wartości. Aby móc adaptować się do warunków życia społecznego, internalizuje on wartości i przekonania, które mają podstawowe znaczenie w rozwoju jego osobowości”⁵. Przekonania, które nabywamy, nie mogą stanowić jednakże tylko myśli i odczuć towarzyszących nam podczas korzystania i współtworzenia mediów. Winny wpływać z ukształtowanej przez nas hierarchii wartości, o których mówi nam nauka zwana aksjologią.

Konieczność edukacji medialnej przekazującej wartości wynika między innymi ze wspomnianych już różnic międzypokoleniowych i kulturowych. „Największe różnice między młodzieżą a ogółem populacji powstają w zakresie tworzenia stron www, przygotowywania prezentacji, pisania programów, instalowania nowych urządzeń. Młodzież zdecydowanie częściej jest aktywnym użytkownikiem cyfrowej rzeczywistości [...]. W związku z tym można by rzec, że młodzież pogranicza może pełnić rolę przewodnika dla swoich rodziców po technologiczno-komunikacyjnych ścieżkach cyfrowej rzeczywistości. Zjawisko to jest kwintesencją kultury prefiguratywnej, w której młodzież uczy dorosłych i pomaga im się przystosować do zmian społeczno-kulturowych”⁶. Owa zmiana modelu podmiotów przekazujących i odbierających określone treści sprzyja pomijaniu wartości. Młodsze pokolenie potrafi na ogół sprawniej poruszać się po przestrzeni medialnej niż starsi członkowie ich rodzin. Stąd też młodsze pokolenie przykłada mniejszą wagę do tego, co chcą wpoić im rodzice.

⁴ B. Siemieniecki, *Pedagogika medialna: podręcznik akademicki. 1*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 198.

⁵ A. Ćwikliński, *Aksjologia w teorii i praktyce edukacyjnej*, [w:] A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Wartości, wychowanie, kształcenie*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2017, s. 11.

⁶ P. Długosz, *Młodzież pogranicza w cyfrowej rzeczywistości*, [w:] M. Świątkiewicz-Mośny, A. Wagner (red.), *Com.unikowanie w zmieniającym się społeczeństwie*, Nomos, Kraków 2010, s. 334.

Spośród tych refleksji wyłania się konieczność realizowania edukacji medialnej tak, by towarzysząc zainteresowaniom i potrzebom uczniów, przekazywała im wszystkie treści niezbędne do realizowania procesu socjalizacji. Obowiązek ten można tłumaczyć faktem, iż „zarówno aktywne uczestnictwo w mediach (włączanie się w dyskusje, komentowanie, publikowanie artykułów), jak i krytyczne odbieranie przekazów wymaga uświadomienia sobie naszych wartości i priorytetów. Wiedza o nich ułatwia wybór właściwego źródła informacji, a także postawy w dyskusji”⁷. Funkcjonowanie bez wartości jest niemożliwe, a nie można ich zastąpić emotikonami czy polubieniami pod aktywnością innych użytkowników sieci. Co więcej, „warto zwrócić też uwagę na kulturowe i społeczne konteksty wyboru wartości przez młodzież. Jednym z ważnych elementów rzutujących na wybory aksjologiczne uczniów jest wpływ tak zwanej kultury popularnej, która prowadzić może do wyborów wartości zarówno pozytywnych, jak też negatywnych i powodować pewne zagubienie aksjologiczne młodzieży”⁸. Edukacja medialna włączająca treści z zakresu wartości pozwala młodym ludziom na dokonywanie wyborów w oparciu o solidne fundamenty. Świadomość funkcjonowania nie tyle w świecie medialnym, co w świecie wartości pozwala na przyjęcie krytycznej postawy wobec natłoku komunikatów, jakimi są bombardowane młode umysły.

Medialne karykatury wartości

W tej części pracy odniesiono się do pojęcia karykatury rozumianego jako zdeformowana postać czegoś⁹. Medialna karykaturalizacja wartości jest tutaj definiowana jako zjawisko przekształcania wartości i nadawania im znaczeń nacechowanych subiektywnie przez jednostki i grupy społeczne. Przyjęta nazwa robocza oddaje obraz tego, jak zagadnienia aksjologiczne są transformowane i pozbawiane pierwotnych, obiektywnych znaczeń bliskich pokoleniom. Jak słusznie zauważa B. Siemieniecki, co w swojej pracy omawia także M. Szpunar, media odsłaniają nowe obszary rzeczywistości. Dzięki temu społeczeństwo zostaje wzbogacone o nowe sfery rzeczywistości odnoszące się do sieci wyobrażeń i odniesień. To powoduje, że społeczeństwo naśladuje obserwowane tendencje w mediach. Ludzie starają się odwzorować to, co widzą w komunikatach medialnych i przenieść do swojego życia¹⁰.

Edukacja medialna ma na celu pokazywanie rzeczywistości medialnej i dostarczanie jej młodym użytkownikom kompetencji, wiedzy i umiejętności praktycznych. Postulowane wzbogacenie jej o wartości pozwala na kształtowanie wśród nowej ge-

⁷ *Wartości kontra media*, <https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/wartosci-kontra-media> [dostęp: 25.04.2020].

⁸ A. Ćwikliński, dz. cyt., s. 24.

⁹ *Karykatura*, [w:] *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/karykatura.html> [dostęp: 7.02.2022].

¹⁰ M. Szpunar, *Nowe-stare medium. Internet między tworzeniem modeli komunikacyjnych a reprodukowaniem schematów komunikowania masowego*, IFiS PAN, Warszawa 2012.

neracji postawy myślącego, krytycznego odbiorcy, który potrafi odróżnić prawdę od fałszu, rzetelną informację od manipulacji czy robienie krzywdy dla pozornej sławy od nieszkodliwych żartów. Kształtowanie wartości wśród młodych uczestników społeczeństwa medialnego daje im podstawy do podejmowania jakościowo nowych możliwości działania, kształcenia i rozwoju. Subiektywne poczucie sprawstwa, jakie wywołuje u nas kreowanie wizerunków i rzeczywistości medialnej, budzi u młodego człowieka wiele emocji, które mogą przysłańać tradycyjnie pojmowane wartości. Osoba korzystająca z włączonego do sieci komputera dokonuje wyborów, podejmuje decyzje, działa i niezwykle istotne jest, by od najmłodszych lat postępowała w oparciu o powszechnie wyznawane wartości¹¹.

Rozważania nad pojmowaniem aksjologii w kreowanej medialnie rzeczywistości dotyczą aspektów patologizacji tego, co powszechnie uznajemy za wartościowe. Opinia A. Ćwiklińskiego wskazuje na to, że „[...] mamy do czynienia z różnego rodzaju patologiami dotyczącymi podejmowania decyzji aksjologicznych. Jednym z zaburzeń w ich podejmowaniu jest tzw. znieczulica aksjologiczna. Inne patologie to zjawisko intruza aksjologicznego, relatywizm aksjologiczny, aksjologiczny fundamentalizm, ślepotą aksjologiczną czy aksjologiczną nadwrażliwość”¹².

Dzieci i młodzież, nie posiadając jeszcze w pełni ukształtowanych umiejętności różnicowania dobra i zła, stają przed obliczem zagrożenia ową patologizacją. W rezultacie mogą nabywać postawy krzywdzące człowieka bądź inne grupy społeczne, gdyż przecież w wirtualnym świecie nie mieli okazji usłyszeć płaczu czy odgłosów sprzeciwu. Brak realizowania treści dotyczących wartości w edukacji medialnej może również prowadzić do postrzegania jednostek jako intruzów w wymiarze aksjologicznym. Równie niebezpieczne zagrożenie dla młodego człowieka stanowi relatywistyczne pojęcie do wartości, ślepotą niepozwalająca na dostrzeganie wartości czy skrajna nadwrażliwość. Karykaturalizacja wartości we współczesnym świecie może przyjąć różne oblicza, zawsze jednak jest zjawiskiem złym, ponieważ zaprzecza uniwersalnie pojmowanym prawdom.

Edukacja medialna narzędziem aksjologii

Zgodnie z założeniami pedagogiki elementy aksjologii są jednymi z podstawowych elementów kształcenia i wychowania do życia w społeczeństwie. Bez nich niemożliwa byłaby socjalizacja, a bez socjalizacji – życie w społeczeństwie. Niemniej jednak „od kilku lat jesteśmy świadkami prawdziwej rewolucji informacyjnej i komunikacyjnej, której głównym motorem jest internet. Stanowi on najpotężniejsze z całego szeregu – telefon, radio, telewizja – medium i staje się powszechnym narzędziem edukacji, działalności handlowej, dialogu międzykulturowego, wzajemnej komunikacji.

¹¹ Tamże, s. 195.

¹² A. Ćwikliński, dz. cyt., s. 24.

Rozwijająca się w błyskawicznym tempie sieć zdaje się przemieniać nasze życie na skalę, jaką nie uczynił dotąd żaden fenomen technologicznego rozwoju¹³. Wszelkie przemiany, które są tak znaczące dla społeczeństwa, nie mogą odbywać się bez odniesienia ich do świata wartości. Konieczność ta jest jeszcze bardziej nagląca w sytuacji, gdy jednostki są dopiero w trakcie budowania swojej hierarchii wartości, tak jak młodzi ludzie. Oczywiście nie należy postrzegać mediów jako źródła wszelkiego zła. Wszechobecna rzeczywistość medialna implikuje zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, które „wyciskają swoje piętno na młodym pokoleniu. Do szkół chodzą uczniowie, którzy urodzili się i wzrastają w czasach powszechnego stosowania technik informacyjnych, stąd też są one dla nich dziedziną zastaną i oczywistą. Młodzi ludzie sprawnie posługują się komputerem, internetem, telefonem komórkowym, tabletem, szybko nadążają za nowinkami technicznymi. Są zafascynowani internetem i możliwościami, jakie on daje, często jednak nie są świadomi niebezpieczeństw, jakie niesie. Dlatego szczególnie ważnym zagadnieniem staje się obecnie nie tyle kwestia, jak wykorzystywać na różnych lekcjach komputer, internet, tablicę interaktywną, lecz pytanie: jak wychowywać do wartości w świecie cyberkultury?¹⁴ Odpowiedzią na to pytanie winna być realizowana w systematyczny sposób edukacja medialna, która odwoływałaby się do aksjologii, wpajając młodym ludziom wartości niezbędne do współtworzenia społeczeństwa.

Należy pamiętać, iż „wychowanie do mediów powinno mieć miejsce przede wszystkim w rodzinie, która jest podstawowym środowiskiem wychowawczym i najczęstszym miejscem odbioru mediów. Jednak samo wychowanie w rodzinie nie wystarczy. Potrzeba społecznego forum, na którym ścierają się poglądy i różne punkty widzenia. Takim forum jest szkoła, w której uczy się być razem pomimo różnic, szukać porozumienia poprzez dialog¹⁵. Błędem jest przerzucanie odpowiedzialności za realizację edukacji medialnej tylko na szkołę, gdyż współcześnie każda rodzina staje przed koniecznością funkcjonowania w wymiarze medialnym, umiejętności medialne zatem powinny dotyczyć dzieci, ich rodziców oraz wszystkich, którzy znajdują się w ich otoczeniu.

Jeśli wracamy do zagadnienia realizowania wartości w edukacji medialnej w wymiarze szkoły, obowiązuje nas świadomość, „że mass media stały się nieodłącznym elementem kultury i cywilizacji zachodniej, towarzyszącym teraz niemal nieustannie ludzkiej egzystencji. Niezależnie bowiem od wykształcenia, stanu i zawodu każdy ma na co dzień do czynienia z przekazem medialnym – radiowym, telewizyjnym,

¹³ B. Bilicka, *Wychowanie do wartości w świecie cyberkultury*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013, s. 9.

¹⁴ Tamże, s. 10.

¹⁵ P. Drzewiecki, *Media aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej? Program nauczania edukacji medialnej dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z opracowaniem metodycznym*, Otwock–Warszawa 2010, s. 41.

internetowym, prasowym”¹⁶. Faktem stało się obcowanie z mediami, w szczególności z internetem. Nieodzowna w tej sytuacji wydaje się też konieczność kształtowania młodego człowieka w sferze korzystania z mediów, co można określić jako aktualne zadanie wychowawcze. Obcowanie to nabiera pełnego wymiaru dopiero wówczas, gdy jest realizowane w oparciu o wymiar aksjologiczny życia człowieka.

Edukacja medialna rozumiana jako „kształcenie w dziedzinie mediów w celu zrozumienia ich natury i oddziaływania oraz racjonalnego i efektywnego ich wykorzystania w sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych”¹⁷ niesie ze sobą konieczność uświadamiania młodemu człowiekowi tego, co w życiu jest obiektywnie ważne i właściwe. Rozumiany ogólnie cel edukacji medialnej – „przygotowanie do życia w świecie mediów” – oznacza natomiast przygotowanie do życia w społeczeństwie, które po prostu nabyło nowych umiejętności wpływania na rzeczywistość¹⁸. Edukacja medialna nosi znamię procesu socjalizacji w społeczności mediów, niezbędne są więc w niej elementy wychowania do wartości.

B. Siemieniecki wskazuje, że możemy wyodrębnić następujące obszary edukacji medialnej:

- kognitywistyczną teorię komunikacji medialnej, obejmującą całokształt problemów związanych z odbiorem komunikatów medialnych przez mózg człowieka, w tym problemy oddziaływania technologii na widzenie rzeczywiste przez odbiorców,
- teorię i praktykę kultury masowej, poświęconą problemom tworzenia oraz funkcjonowania kultury masowej,
- technologię informacyjną, zajmującą się narzędziową stroną zbierania, przetwarzania oraz prezentowania informacji przez człowieka,
- metodykę kształcenia medialnego, uczącą, jak przygotować nauczyciela do stosowania mediów¹⁹.

Z przykrością możemy zauważyć, iż wymienione obszary nie poruszają dosłownie zagadnień aksjologicznych, co oznacza, że profesjonalni edukatorzy medialni oraz ludzie, którzy przekazują wiedzę młodym ludziom w sposób nieinstytucjonalny, mają skłonność do pomijania zagadnień aksjologicznych w edukacji medialnej. Są one wyłączane z grona istotnych tematów, gdyż pozornie nie wiążą się bezpośrednio z bezpieczeństwem w świecie mediów, nauką programowania czy tworzenia swojego wizerunku. Rozumowanie to jednakże jest błędne, a świat wartości to czynnik racjonalizujący każde z wymienionych działań o charakterze medialnym. Jak już

¹⁶ G. Łęcicki, *Edukacja medialna w służbie katechezy*, „Kultura, Media, Teologia” 2011, nr 4, s. 74.

¹⁷ W. Strykowski, *Pedagogika i edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] J. Juszczyk (red.), *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 18.

¹⁸ M. Braun-Gałkowska, I. Ulfik-Jaworska, *Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci*, Gaudium, Lublin 2002, s. 219.

¹⁹ B. Siemieniecki, dz. cyt., s. 138.

wspomniano, edukacja medialna to zadanie dwóch najbliższych dziecku środowisk wychowawczych: rodziny i szkoły, których współdziałanie daje wymierne efekty w zakresie edukacji medialnej²⁰.

Edukacja medialna postrzegana jako narzędzie do przekazywania wartości jest bliska zainteresowaniom dziecka i – właściwie realizowana – stanowi bogate źródło wiedzy oraz przykładów zaczerpniętych z życia. W obliczu aktualnego rozwoju mediów i umiejętności medialnych dzieci należy nagłaśniać problem dotyczący kwestii niedostatecznego uwzględniania edukacji medialnej w celach kształcenia w poszczególnych etapach edukacyjnych oraz ujmowania jej w charakterze aksjologicznym. Zwróćmy uwagę, że „na fundamentalny schemat programu edukacji medialnej składają się następujące grupy zagadnień:

- historia, rozwój, charakterystyka poszczególnych mass mediów,
- zadania mass mediów,
- etos dziennikarski,
- obieg informacji we współczesnym świecie,
- struktura i funkcjonowanie instytucji medialnych (agencji informacyjnych oraz redakcji prasowych, radiowych, telewizyjnych, internetowych),
- specyfika poszczególnych gatunków dziennikarskich,
- rozróżnienie między informacją a komentarzem,
- oddziaływanie mass mediów (na sferę intelektualną, wolitywną i emocjonalną),
- techniki manipulacji i propagandy,
- analiza rozmaitych form przekazu medialnego (tekstów prasowych, audycji radiowych, programów telewizyjnych, filmów itd.)²¹.

W proponowanym fundamentalnym podziale nie funkcjonują pojęcia, takie jak wartości, aksjologia, hierarchia wartości, które stanowią podstawę funkcjonowania istoty społecznej, jaką jest człowiek. Potwierdza się tutaj opinia W. Smył mówiąca nam, iż edukacja medialna została umieszczona w międzyprzedmiotowej ścieżce nauczania w szkole i zawęży się wyłącznie do przekazania uczniom wiedzy o mediach. Wychowanie w edukacji medialnej jest zaś pomijane przez edukację szkolną²².

Artykuł stanowi postulat mówiący o konieczności realizowania edukacji medialnej w rozszerzonej postaci. Fundamentem realizacji edukacji medialnej odpowiadającej na potrzeby społeczeństwa nowej generacji jest włączanie do treści medialnych elementów aksjologii, które pozwalają młodym uczestnikom medialnej rzeczywistości na szersze postrzeganie realiów, w których funkcjonują. Edukacja medialna

²⁰ E. Nowicka, *Rola rodziców i nauczycieli w edukacji medialnej*, „Dyskurs Młodych Andragogów” 2015, vol. 16, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-77e3d0ac-373f-48db-98e2-8b7c3f2b2138> [dostęp: 25.11.2020].

²¹ M. Miłoś, L. Tuszyńska, *Rola mass mediów w edukacji dla zrównoważonego rozwoju*, [w:] W. Tanaś, W. Welskop (red.), *Mass media we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2019, s. 199–210; E. Nowicka, dz. cyt.

²² W. Smył, dz. cyt.

stanowi odpowiedź na przemiany społeczne i technologiczne, nie należy jednak zapominać, że winna ponadto stanowić odpowiedź na uniwersalne zagadnienia aksjologiczne. Współcześnie „ludzie stają się podmiotami w świecie, który jawi się jako cyfrowa baza danych”²³, przy czym określenie *podmiot* ma tutaj kluczowe znaczenie. Realizowanie edukacji medialnej jako narzędzia aksjologii wymaga od nauczyciela rozwijania takich kompetencji, które umożliwią mu pracę w charakterze edukatora medialnego, a przy tym – edukatora wartości. „Na przestrzeni lat rola nauczyciela oraz zestaw kluczowych kompetencji uważanych za niezbędne w procesie dydaktycznym uległy znacznym przeobrażeniom”²⁴. Podniesienie wagi kompetencji nie tylko medialnych, ale i aksjologicznych przyczyni się do rozwoju młodego człowieka, który będzie umiał reagować i przeciwdziałać medialnej karykaturalizacji wartości.

Podsumowanie

Aspekt biomedyczny rozwoju człowieka pozwala nam twierdzić, iż dziecko to człowiek podlegający najszybszemu rozwojowi. Czynniki wewnętrzne (genetyczne uwarunkowania, aktywność własna jednostki), jak i zewnętrzne wpływają na kształt jego osobowości i postaw²⁵. Czynnikiem mającym coraz większy wpływ na rozwój człowieka jest funkcjonowanie w świecie, który znacząco opiera się na mediach. Dla dzieci i młodzieży naturalne jest poruszanie się w medialnym świecie, który kryje wiele tajemnic przed przedstawicielami starszego pokolenia. Wirtualny świat sprzyja jednak zaniedbywaniu zagadnień, które są kluczowe dla holistycznego rozwoju człowieka. Szczęśliwie potrzeba edukacji medialnej została zabezpieczona (przynajmniej teoretycznie), odnotowuje się jednak jej zaniedbania i braki w jej realizacji. Luką, którą należy wypełnić, jest pomijanie treści aksjologicznych w edukacji medialnej. Aspekt wartości w życiu człowieka jest niezbędny do tego, by mógł on z sukcesem uczestniczyć w procesie socjalizacji. Edukacja medialna to idealne narzędzie przekazywania wartości, gdyż stanowi dla dziecka rzeczywistość, którą postrzega ono już jako integralną część własnego życia. Wpojenie wartości, z których młody człowiek zbuduje własną hierarchię, to zadanie rodziny, szkoły, społeczeństwa oraz – koniecznie – osób pełniących funkcję edukatorów medialnych.

²³ M. Filiciak, M. Danielewicz, M. Halawa, P. Mazurek, A. Nowotny, *Młodzi i media. Nowe media a uczestnictwo w kulturze. Raport Centrum Badań nad Kulturą Popularną SWPS, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej*, Warszawa 2010, s. 4.

²⁴ K. Woźniak, *Kompetencje nauczyciela w procesie edukacji medialnej*, <http://knm.uksw.edu.pl/kompetencje-nauczyciela-procesie-edukacji-medialnej> [dostęp: 15.12.2020].

²⁵ I. Czerniec, M. Łukasik, M. Sitarczyk, W. Tuszyńska-Bogucka, *Media – przyjaciel czy wróg dziecka?*, eMPI², Poznań 2006, s. 11–13.

Bibliografia

- Bilicka B., *Wychowanie do wartości w świecie cyberkultury*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.
- Braun-Gałkowska M., Ulfik-Jaworska I., *Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci*, Gaudium, Lublin 2002.
- Czerniec I., Łukasik M., Sitarczyk M., Tuszyńska-Bogucka W., *Media – przyjaciel czy wróg dziecka?*, eMPI², Poznań 2006.
- Ćwikliński A., *Aksjologia w teorii i praktyce edukacyjnej*, [w:] A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Wartości, wychowanie, kształcenie*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2017.
- Długosz P., *Młodzież pogranicza w cyfrowej rzeczywistości*, [w:] M. Świątkiewicz-Mośny, A. Wagner (red.), *Com.unikowanie w zmieniającym się społeczeństwie*, Nomos, Kraków 2010.
- Drzewiecki P., *Media aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej? Program nauczania edukacji medialnej dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z opracowaniem metodycznym*, Otwock–Warszawa 2010.
- Filiciak M., Danielewicz M., Halawa M., Mazurek P., Nowotny A., *Młodzi i media. Nowe media a uczestnictwo w kulturze. Raport Centrum Badań nad Kulturą Popularną SWPS*, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa 2010.
- Juszczak S., *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.
- Karykatura*, [w:] *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/karykatura.html> [dostęp: 7.02.2022].
- Łęcicki G., *Edukacja medialna w służbie katechezy*, „Kultura, Media, Teologia” 2011, nr 4.
- Miłoś M., Tuszyńska L., *Rola mass mediów w edukacji dla zrównoważonego rozwoju*, [w:] W. Tanaś, W. Welskop (red.), *Mass media we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2019.
- Nowicka E., *Rola rodziców i nauczycieli w edukacji medialnej*, „Dyskurs Młodych Andragogów” 2015, vol. 16, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-77e3d0ac-373f-48db-98e2-8b7c3f2b2138> [dostęp: 25.11.2020].
- Siemieniecki B. (red.), *Pedagogika medialna: podręcznik akademicki. 1*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Smył W., *Szkolna edukacja medialna*, [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Media_Kultura_Spoleczenstwo/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)-s95-108/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_\(2\)-s95-108.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Media_Kultura_Spoleczenstwo/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)-s95-108/Media_Kultura_Spoleczenstwo-r2007-t-n1_(2)-s95-108.pdf) [dostęp: 25.11.2020].

- Strykowski W., *Pedagogika i edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] J. Juszczyk (red.), *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.
- Szpunar M., *Nowe-stare medium. Internet między tworzeniem modeli komunikacyjnych a reprodukowaniem schematów komunikowania masowego*, IFiS PAN, Warszawa 2012.
- Wartości kontra media, <https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/wartosci-kontra-media> [dostęp: 25.04.2020].
- Wartości w mediach, <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/wartosci-w-mediach> [dostęp: 25.04.2020].
- Woźniak K., *Kompetencje nauczyciela w procesie edukacji medialnej*, <http://knm.uksw.edu.pl/kompetencje-nauczyciela-procesie-edukacji-medialnej> [dostęp: 15.12.2020].

Media education as a form of value transmission

Abstract: This article focuses on the links between media education and axiology. The necessity of including values in the issues of media education and upbringing was confronted with the media caricatures of values, i.e. situations in which we deal with the ridicule of values in the media or with the spreading of false definitions. The next part of the work shows how media education can become a tool for communicating values to students at all levels. The article also considers the personality of the teacher as an individual acting not only as a pedagogue, but also as a media educator and value educator, pointing out the ways in which these fields of education combine and permeate each other.

Keywords: media education, axiology, values, teacher, hierarchy of values

About the Author

Renata Matusiak – University of Opole, doctor of social sciences in the field of pedagogy, assistant professor, teacher at the psychological and pedagogical counselling centre in Tarnobrzeg. Research interests: social prevention, risky behaviour, addictions, media in work with children.